

Πώς το προβληματικό σύστημα απόκρισης των Αρχών στην έμφυλη βία οδηγεί στην αύξηση των γυναικοκτονιών;

Μαρίας Αποστολάκη

Είμαι ιδιαιτέρως χαρούμενη που βρισκόμαστε σήμερα να συζητάμε δημόσια για το έγκλημα της Γυναικοκτονίας, την ανάγκη κατανόησης και καταγραφής του φαινομένου και τη **νομική του αναγνώριση** ως κάτι διακριτό από την κοινή ανθρωποκτονία από πρόθεση του αρ. 299 ΠΚ¹. Όπως έχει ήδη ειπωθεί, το να αναγνωρίσουμε νομικά την αφαίρεση εκ δόλου της ζωής μιας γυναίκας επειδή *είναι* γυναίκα δεν συνιστά την τυποποίηση ενός *καινούριου* αδικήματος. Ωστόσο, το ίδιο το αδίκημα της ανθρωποκτονίας από πρόθεση, όταν προκύπτει ότι τελείται λόγω του ότι το θύμα *είναι* γυναίκα, θα πρέπει να αντιμετωπίζεται διαφορετικά. Δεν εννοούμε με βαρύτερη ποινή, καθώς η ποινή της ανθρωποκτονίας από πρόθεση ούτως ή άλλως είναι η ισόβια κάθειρξη, **αλλά με άλλο βλέμμα**, και από το Νομοθέτη και από τη Δικαιοσύνη. Η νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας, πέρα βέβαια από την προσθήκη ειδικού επιπλέον άρθρου στον Ποινικό μας Κώδικα, μπορεί να γίνει και με άλλους τρόπους. Επί παραδείγματι, θα μπορούσε να εισαχθεί απευθείας στο ισχύον άρθρο 299 ΠΚ επιβαρυντική περίπτωση. Ή, κατά τη επιμέτρηση της ποινής σύμφωνα με το αρ. 79ΠΚ², να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη αυτός ο παράγοντας, το φύλο δηλαδή του θύματος, η σχέση του με το δράστη και οι περιστάσεις υπό τις οποίες τελέστηκε το έγκλημα. Ή, ακόμη, στο αρ. 82^AΠΚ³ (έγκλημα με ρατσιστικό κίνητρο) να εισαχθεί και η διάσταση του φύλου ως λόγος επιλογής του συγκεκριμένου θύματος.

---

¹299 ΠΚ1. Όποιος με πρόθεση σκότωσε άλλον, τιμωρείται με ισόβια κάθειρξη

² 79 παρ2 ΠΚ : Για την εκτίμηση της βαρύτητας του εγκλήματος το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του: α) τη βλάβη που προξένησε το έγκλημα ή τον κίνδυνο που προκάλεσε, β) τη φύση, το είδος και το αντικείμενο του εγκλήματος, καθώς επίσης όλες τις περιστάσεις χρόνου, τόπου, μέσων και τρόπου που συνόδευσαν την προπαρασκευή ή την εκτέλεσή του.

³ 82 Α ΠΚ« Εάν έχει τελεστεί έγκλημα κατά παθόντος, η επιλογή του οποίου έγινε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου, το πλαίσιο ποινής διαμορφώνεται ως εξής: α) Στην περίπτωση πλημμελήματος, που τιμωρείται με φυλάκιση έως ένα έτος, το ελάχιστο όριο της ποινής αυξάνεται κατά έξι μήνες. Στις λοιπές περιπτώσεις πλημμελημάτων, το ελάχιστο όριο αυτής αυξάνεται κατά ένα έτος. β) Στην περίπτωση κακουργήματος το ελάχιστο όριο ποινής αυξάνεται κατά δύο έτη.

Πρόσφατα μάλιστα, η γειτονική μας Κύπρος⁴ εισήγαγε τον όρο «γυναικοκτονία» με **πρόταση νόμου περί τροποποίησης του Κυπριακού Ποινικού Κώδικα** και εισαγωγή του άρθρου 208^A το οποίο αναφέρεται ρητά στο θάνατο γυναίκας ή κοριτσιού με παράνομη πράξη ή παράλειψη και κάνει ρητή αναφορά σε μια σειρά άλλων περιστάσεων που πρέπει, διαζευκτικά, να συντρέχουν (ενδεικτικά: ο δράστης πρέπει να είναι σύντροφος/σύζυγος ή μέλος της ευρύτερης οικογένειας του θύματος, ή το κίνητρο για την τέλεση της πράξης ή παράλειψης να αποδίδεται σε λόγους τιμής ή να έγινε στο πλαίσιο πρακτικής κλειτοριδεκτομής, ή στο πλαίσιο περιστάσεων που αποδίδονται σε άνισες σχέσεις μεταξύ δράστη και θύματος ή σε διάκριση λόγω φύλου, κλπ). Μένει να δούμε την εξέλιξη αυτής της πρόσφατης πρότασης νόμου.

Μια γυναικοκτονία δεν είναι ένας κεραυνός εν αιθρία. Είναι η κορύφωση πολλών και συστηματικών, μικρών ή μεγάλων, πράξεων έμφυλης βίας. Πέρα από όσα θα κομίσει μια τροποποίηση του Ποινικού μας Κώδικα για την νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας, υπό όποιο τρόπο γίνει, απαιτείται συνδυαστικά να ληφθεί ειδική μέριμνα και σε άλλους τομείς, πέραν της νομοθέτησης, να ληφθούν δηλαδή κοινωνικά μέτρα και δράσεις ώστε να **αναχαιτισθεί η κλιμάκωση της έμφυλης βίας, της οποίας ακραία μορφή είναι η γυναικοκτονία.**

Παρά την έλλειψη επίσημων στατιστικών, αφού ούτως ή άλλως στην Ελλάδα οι ανθρωποκτονίες γυναικών λόγω του φύλου τους δεν καταγράφονται αυτοτελώς, από την άτυπη δημοσιογραφική καταγραφή του φαινομένου στη χώρα μας προκύπτει πως η συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών που έχασαν τη ζωή τους με αυτόν τον τρόπο ήδη από το παρελθόν κακοποιούνταν συστηματικά από τον σύζυγο, τον σύντροφο, νυν ή πρώην, ή κάποιο άλλο μέλος της οικογένειάς τους (πατέρα, αδελφό, κλπ). Το ίδιο ακριβώς μαρτυρούν έρευνες για τη μελέτη του φαινομένου στην Ευρώπη (βλ. Πανευρωπαϊκή Έρευνα FRA, 2014⁵). Η κακοποίηση αυτή, που μπορεί να συνίσταται σε σωματική, σεξουαλική, λεκτική ή ψυχολογική βία, ή σε συνδυασμό

---

⁴<https://www.philenews.com/koinonia/eidiseis/article/1053577>, τελευταία είσοδος 22-11-2020

⁵https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_el.pdf τελευταία είσοδος 20-11-2020

όλων αυτών των μορφών, σε λίγες μόνον περιπτώσεις καταγγέλλεται στις Αρχές (μόλις ποσοστό 13%, FRA, ο.π.).

Πέρα από τις ψυχολογικές και αρκετές φορές και οικονομικές επιπτώσεις της χρόνιας και συστηματικής κακοποίησης, που λειτουργούν παραλυτικά για το θύμα, η έλλειψη υποστηρικτικού πλαισίου επιδρά επίσης αποθαρρυντικά στο να καταγγείλει μια γυναίκα την κακοποίηση που υφίσταται. **Και όταν όμως φθάσει** στο σημείο να καταγγείλει μια γυναίκα στις Αρχές βίαια περιστατικά, παρατηρούμε ακόμη και σήμερα, παρά την βελτίωση που σημειώνεται τα τελευταία χρόνια, ακατάλληλες/αντιεπαγγελματικές συμπεριφορές από τα αστυνομικά όργανα κατ' αρχάς, λόγω έλλειψης γνώσης του νομικού πλαισίου ή και αναπαραγωγής έμφυλων στερεοτύπων. Δεν είναι λίγες οι φορές που έχουν αποτραπεί γυναίκες να καταγγείλουν αδικήματα του ν. 3500/2006, **που μάλιστα διώκονται αυτεπαγγέλτως:** *«Αν κάνεις μήνυση, θα σου κάνει και ο άλλος για ψευδή καταμήνυση. Θα πάτε και οι δυο αυτόφωρο και ποιος θα σου κρατήσει τα παιδιά; Που να μπλέκεις τώρα; Κοίτα καλύτερα να τα βρείτε»* είναι λόγια που όχι σπάνια ακούν οι επιζώσες ενδοοικογενειακής βίας όταν πάνε να καταγγείλουν κάποιο περιστατικό στις αστυνομικές αρχές. **Η παρότρυνση να διατηρηθεί, με κάθε κόστος, η οικογενειακή συνοχή έχει οδηγήσει αρκετές φορές πίσω στα σπίτια τους πολλές γυναίκες που κακοποιήθηκαν ξανά και ξανά, μέχρι που κάποια στιγμή δολοφονήθηκαν.**

Επίσης, δεν είναι σπάνιες οι φορές, σύμφωνα με μαρτυρίες γυναικών που όλα αυτά τα χρόνια έχουν υπάρξει ωφελούμενες του Φορέα μας, που ενώ προσέφυγαν σε αστυνομικό τμήμα χτυπημένες από τον κακοποιητή σύζυγο/σύντροφό τους, δεν ενημερώθηκαν πως σύμφωνα με το νόμο είναι επιβεβλημένο να υποβληθούν σε ιατροδικαστική εξέταση, που είναι ο μόνος τρόπος να πιστοποιηθούν σωματικές βλάβες που ένα άπειρο «μάτι» δεν μπορεί να δει, ούτε τους δόθηκε καθοδήγηση και παρότρυνση να επισκεφθούν ένα Συμβουλευτικό Κέντρο για κακοποιημένες γυναίκες, ούτε ενημερώθηκαν πως υπάρχουν ξενώνες για να τις φιλοξενήσουν προσωρινά, αυτές και τα ανήλικα παιδιά τους. Ούτε είναι λίγες οι φορές που αν και συνέτρεχαν όλες οι προϋποθέσεις για να ενεργοποιηθεί η αυτόφωρη διαδικασία μετά από την υποβολή μιας μήνυσης, και θα έπρεπε ο δράστης να αναζητηθεί, να συλληφθεί και να οδηγηθεί στον αρμόδιο Εισαγγελέα για να παραπεμφθεί σε δίκη,

τελικά παρήλθε αυτός ο χρόνος χωρίς να γίνει τίποτα από όλα αυτά, με αποτέλεσμα να ορίζεται τακτική δικάσιμος ακόμη και μετά από τρία χρόνια! Τέλος, αν μιλήσουμε για τον μεταναστευτικό και προσφυγικό πληθυσμό που βιώνει έμφυλη βία, θα δούμε πως είναι ακόμη πιο δύσκολο ένα θύμα ενδοοικογενειακής κακοποίησης να απευθυνθεί σε κάποιο αστυνομικό τμήμα και να καταγγείλει. Έχουμε παρατηρήσει πως ακόμη και αν παρακαμφθεί το τεράστιο εμπόδιο της γλώσσας επικοινωνίας που προκύπτει από την έλλειψη διερμηνέων, είναι αρκετά πιθανό η παθούσα να αντιμετωπίσει και μια σειρά από άλλες καταστάσεις, όπως το να μην εξυπηρετηθεί λόγω σχετικοποίησης, από πλευράς των αστυνομικών, της βίας, εξαιτίας της χώρας καταγωγής της, μέχρι να κινδυνεύσει με σύλληψη και διοικητική κράτηση αν δεν διαθέτει τα απαιτούμενα νομιμοποιητικά έγγραφα...

Φαίνεται τελικά πως πολλές υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, την οποία η Ελλάδα έχει κυρώσει και ενσωματώσει στην εσωτερική της νομοθεσία, δεν έχουν γίνει ακόμη γνωστές σε όλους τους Αξιωματικούς Υπηρεσίας, όλων των αστυνομικών τμημάτων της χώρας, όχι βέβαια μόνο με ευθύνη τους. Προσδοκούμε από το νεοσύστατο ειδικό επιτελικό Τμήμα Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας της Διεύθυνσης Γενικής Αστυνόμευσης του Αρχηγείου της ΕΛ.ΑΣ (ΦΕΚ Α 63/2019⁶) να μεριμνήσει για να αλλάξει συνολικά αυτή η εικόνα και να μην βασιζόμαστε στον ανθρωπισμό και την ενσυναίσθηση μεμονωμένων Αξιωματικών και άλλων στελεχών της ΕΛ.ΑΣ...

Όσον αφορά στην αντιμετώπιση των εγκλημάτων έμφυλης βίας από το σύστημα της Δικαιοσύνης, μπορούμε να πούμε πως η Ελλάδα διαθέτει ένα επαρκές νομικό οπλοστάσιο που αν αξιοποιηθεί καταλλήλως μπορεί να λειτουργήσει τόσο κατασταλτικά όσο και προληπτικά για την πάταξη του φαινομένου και να ικανοποιήσει και την αντίστοιχη κοινωνική ανάγκη. Ο νόμος 3500/2006 περί ενδοοικογενειακής βίας, όπως ισχύει, η πρόσφατη τροποποίηση του αδικήματος του άρθρου 336ΠΚ όπου εντάχθηκε και ο ορισμός του εγκλήματος του βιασμού που βασίζεται στην απουσία της συναίνεσης, η επικύρωση της Σύμβασης της Κων/πολης (ν.4531/2018) σύμφωνα με την οποία ποινικοποιούνται πλέον μορφές έμφυλης και

---

⁶https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/513305/p.d.-37-2019, τελευταία είσοδος 22-11-2020

ενδοοικογενειακής βίας, που ως τώρα δεν αναγνωρίζονταν νομικά ως τέτοιες (παρενοχλητική παρακολούθηση - stalking, ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων, εξαναγκαστικός γάμος), **όλα τα παραπάνω είναι πολύ σημαντικά νομοθετήματα** που αποτυπώνουν λεπτομερώς τις μορφές έμφυλης βίας που κατά κανόνα προηγούνται χρονικά μιας γυναικοκτονίας.

Τι γίνεται όμως στην πράξη με τους Δικαστές μας; Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε, από τα χρόνια της εμπειρίας μας στα ποινικά ακροατήρια πως υπάρχουν δυστυχώς ακόμη και σήμερα Δικαστές που –αγνοώντας την ψυχολογία των θυμάτων χρόνιας ενδοοικογενειακής βίας– αμφισβητούν την αξιοπιστία τους, με το επιχείρημα ότι απουσιάζουν παλαιότερες καταγγελίες, που χαρακτηρίζουν ένα συμβάν ως «παρεξήγηση» και τα καταγγελλθέντα ως «υπερβολές», που σχεδόν κατηγορούν τις γυναίκες ότι «δεν έσωσαν τον γάμο τους» ή ότι δεν έκαναν ό,τι μπορούσαν για να κατευνάσουν τον κακοποιητή σύζυγο, πριν ή μετά τη διάσταση. Και όταν τελικά πεισθούν τα Δικαστήριά μας ότι πράγματι τελέστηκαν τα καταγγελλθέντα αδικήματα, επιβάλλονται συχνά ποινές –«χάδια», παρόλο που το νομικό μας πλαίσιο προβλέπει και πολύ βαρύτερες ποινές. Στην πλειονότητα μάλιστα των περιπτώσεων οι όποιες ποινές επιβάλλονται με αναστολή, με αποτέλεσμα οι δράστες να μην εκτίουν ούτε μια μέρα πραγματικής ποινής. Όσον αφορά, δε, στο έγκλημα του βιασμού, αλλά και στα υπόλοιπα εγκλήματα που σχετίζονται με την γενετήσια ελευθερία, πόσες και πόσες φορές δεν έχουν βιώσει τα θύματα υποτιμητική ως και εξευτελιστική μεταχείριση από Δικαστές και Εισαγγελείς, οι οποίοι ασχολούνται με το τι ρούχα φορούσε το θύμα, που αμφισβητούν ότι υπήρξε σεξουαλική βία αν δράστης και θύμα ήταν ζευγάρι, που επιτρέπουν στους Δικηγόρους Υπεράσπισης να «δικάζουν» τα θύματα κ.ο.κ. **Όλα τα παραπάνω συντελούν στο να εμπεδωθεί μια βαθιά αίσθηση ατιμωρησίας των δραστών αλλά και σχετικοποίησης της έμφυλης βίας που λαμβάνει χώρα μέσα σε ένα οικογενειακό/συντροφικό πλαίσιο, με αποτέλεσμα πολλά θύματα να θεωρούν τελικά περιττό ως και βλαπτικό για τις ίδιες να κινήσουν τις προβλεπόμενες ποινικές διαδικασίες. Και αυτή η έξωθεν επιβληθείσα επιλογή για αποχή από την διεκδίκηση των νομικών τους δικαιωμάτων πολλές φορές τελικά έχει μοiraία κατάληξη.**

«Το σπίτι είναι πολλές φορές το πιο επικίνδυνο μέρος για μια γυναίκα», έχει ειπωθεί, όχι αδικώς. Μια γυναικοκτονία είναι το αποκορύφωμα της προϋπάρχουσας

έμφυλης βίας, την οποία το θύμα έχει βιώσει κατ' επανάληψη και συστηματικά, κατά κανόνα από τους ανθρώπους που θα έπρεπε, καταρχήν, να εμπιστεύεται. Η ελλιπής απόκριση των Αστυνομικών και Δικαστικών Αρχών στις μορφές έμφυλης βίας που αναφέρθηκαν, η έλλειψη σχεδιασμού και υλοποίησης ενός ολιστικού προστατευτικού πλαισίου το οποίο να είναι ικανό να αναχαιτίσει την έμφυλη βία δεν μπορεί να είναι πλέον καταστάσεις ανεκτές. Υπό αυτή την έννοια, το να διεκδικούμε την ενεργό και ουσιαστική αντιμετώπιση στην πράξη όλων των μερικότερων μορφών έμφυλης βίας από όλους τους κρατικούς θεσμούς είναι κάτι εξίσου σημαντικό με την προσπάθεια για τη νομική αναγνώριση της γυναικοκτονίας.